

სასოფლო გაზეთი

გაზეთის ფასი:

თბილისში	ბაზუგაგაზეთით:
გარეშე ადგილებში:	მან.
წლის წლისა — 4 მან.	— 3
სახვების წლისა — 3 —	— 2
ამის თვისა — 1 მ. 50 კ.	— 1 მ.

ვერსი წელიწადი

ბამოდის შაბათობით.

ხელის-მოწერა მიიღება:

თბილისის „სასოფლო გაზეთის“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, თ. ბებუთოვის სახლში, პოლიციის გვერდით. თბილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: ВЪ Тифлисъ, въ контору редакци „СЕЛЬСКОЙ ГАЗЕТЫ“, при типографіи Меликова и К-и.

შველ გვარი განცხადებანი სასოფლო სასამართლოებისა და აგრეთვე გლეხებისა დიბეჭდება უფასოთ, და უნდა გამოიგზავნოს გაზეთის კანტორაში, რომელიც იმყოფება თბილისში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში.

№ 14. შაბათი.

II.

ლ. 1869 წ.

შინაარსი:

შინაგანი ცნობები. სამეცნიერო ნაწილი. — შორაპნიდან. — სამეურნეო ცნობები. — საექიმო ცნობები. — სხვა და სხვა ამბები. — სავაჭრო ცნობები — საბიბლიოგრაფიო ცნობა. —

შინაგანი ცნობები.

გაზ. „ძვეკაში“ სწერენ: „ამ ცოტა ხანში ჩვენ ვიყავით აქაურ უცხო ქვეყნის ცხოველების და მცენარეების მოსაშენებელ (აკლიმატიზაციის) ბაღში; ერთს ადგილას ამ ბაღში ვნახეთ, რომ მრავალი ხეები თხელი ძაფის ბაღით იყო დაფარული; ჩვენ გვეგონა, რომ ეს ხილის ხეები უნდა იყოს და ბაღე ჩამოუცივით იმიტომ, რომ წერილმა ფრინველებმა ხილი არ შეჭამოს, მაგრამ კარგათ რო დავაკვირდით, ვიცანით, რომ ესენი იყვნენ აილანტის ხეები რომლის ფურცლითაც არჩვენენ აილანტის აბრეშუმის ჭიას. ეს ჭია მოუშენებია აქ ბაღის გამმართველს უ. სიტოვსკის და დიდი იმედი აქვს, რომ ის ივარგებს. მებაღემ მიგვიყვანა ჩვენ ერთს აილანტის ხესთან და ახადა იმას ბაღე; ჩვენ ვნახეთ აუარებელი მოწითალო ნეკის ოდენა აბრეშუმის ჭიები, რომლებიც დასეოდნენ ამ ხის ფოთლებსა და სჭამდნენ; ზოგიერთი ამ ჭიებთაგანი კიდევაც პარკში გამოხვეულიყვნენ. მებაღემ გვითხრა, რომ ეს ჭიები ოთახებში ვერ სძლებენო და მოკრფილ

ფოთლებსაც ესენი იშვიათათ სჭამენო; გასაკვირველია, რომ ამას წინეთ რომ აქ სეტყვა და წვიმები იყო, ამას ამ ჭიებისთვის ვერაფერი ვერ დაუკლია. ამ მებაღემ გვითხრა ჩვენ სხვათა შორის კიდევ, რომ შარშან უ. სიტოვსკიმ დაიბარა იტალიიდან მუხის აბრეშუმის ჭიის კვერცხებიო; ამ კვერცხებიდან გამოდიან იმისთანა აბრეშუმის ჭიები, რომლებიც მუხის ფოთლებით შეიძლება არჩინოს კაცმა; მაგრამ კვერცხები გზაზედ გაფუჭებულან; გაის კიდევ უნდა გამოიწეროს სიტოვსკიმ ამ ნაირი ჭიები და უნდა გამოცადოს — ივარგებენ ჩვენში ისინი, თუ არა. —

„ამას გარდა სიტოვსკის მიუცია უ. სოხანსკისათვის ზაქათალაში აბრეშუმის პარკები, რომლებიც სამზღვარს გარეთიდან იყო დაბარებული; ცოტაოდენი აქაურ ბოტანიკურ ბაღისთვისაც წაუღიათ.“

ჩვენ ურჩევთ, ვისაც უნდა და ეჭირვება ხეირიანი აბრეშუმის, ან ბოსტნეულობის მოყვანა მიმართონ ამ ბაღს. ისინი გაიცნობენ აქ ბევრს იმისთანა რამეებს, რომლებიც ძალიან გამოსადეგი იქმნება მათთვის ოჯახობაში. რიგიანათ აბრეშუმის მოვლის დასწავლა მანც ძალიან საჭიროა ეხლა ჩვენთვის, რადგან ამ უკანასკნელ დროში ხშირათ ჰხდებიან ხოლმე ჭრები. —

მრთს გაზეთში იწერებიან შოთიდან: ამ ახლო ხანში აქ დიდს მუშაობას შეუტენენ — ქალაქის გასაკეთებელათ; შოთი უნდა მოამზადონ იმ დროსთვის, როცა იმას დიდი მნი-

შენელობა ექმნება, ესე იგი, როცა იმასა და თბილისს შუა რკინის გზა გაიმართება. — ძომისიაში, რომელიც დანიშნულია ძავეკასიის ნამესტნიკისაგან ქალაქის გასაშენებელად და პორტის გასაკეთებლად და რომლის თავმჯდომარედ არის თ. სეიტოპოლკ-მირსკი, არიან შემდგომი პირები: შრაფი ლევაშოვი, დ. ს. ს. ნოვოსელსკი, ინჯინერის პოლკოვნიკები: მარსევანოვი, პოლიბინი, შაფროვი, ქალაქის ნაჩალნიკი ს. ხ. ლაზარევიჩი და ინჯინერი ბელლი; თავიანთ სხდომებში შუთაისში ამ კომისიამ გასინჯა შემდგომი კითხვები:

- 1) ამოარჩიეს ადგილი შოთის რკინის ხიდისათვის, რომელიც უნდა გაკეთდეს ისე, რომ ყოველთვის გემების გასაშვებად იმის გახსნა შეიძლებოდეს.
- 2) დამატკიცეს პროექტი, რომლითაც რიონის ჩრდილოეთის ტოტი უნდა შეაგებონ. სამხრეთის ტოტი გაკეთდება ზღვის პორტად.
- 3) განიზრახეს ქალაქს ზეით, რიონსა და პალიასტომს შუა, არხის გაყვანა, ნაგებისა და პატარა პარახოდებისათვის და აგრეთვე ტბების გასაწმენდად; ეს უკანასკნელი უეჭველია დიდად მოუხდება ხალხის ჯანმთელობასაც და ციება შემდეგ ასე აღარ იქმნება გახშირებული. —
- 4) უნდა ამოწმინდონ, ნადარჩის პატარა წყალი, რომელიც 17 ვერსზეა შოთს ზემო, იმიტომ რომ მაშინ ადვილად შეიძლება შეერთება ამ პატარა წყლით რიონისა და პალიასტომის.

5) არხი უნდა გაიყვანონ პალიასტომსა და ზღვის შუა, ამიტომ რომ მაშინ ადვილად შეიძლება გაწმენდა ტბის წყლისა, რომელიც აქამდისინ ძლიერ ახშირებდა შოთში ცივებას.—

სოფელს პატარძელში (ტფილისის უეზლში) წრეულს ძალიან ცუდი მოსავალია: პური ძალიან ცოტა მოსულა; თავს ისე გაღუჭამია, რომ მანამ თავთავი მოიწვეოდა ნახევრის ნახევარი ძლივს გადაჩენილა. ასე ამბობენ პატარძელში ნამყოფნი, რომ ვისაც აღრე ორმოცი კოდი მოსვლია, წრეულს ათი კოდი ვერ დაუდგებაო. მენახებში თუმცა ყურძენი ძალიან კარგი მოსულა, მაგრამ მეტათ დაუნაცრავს.

ამ ქაშათ პატარძელის გლეხები დიდს გაჭირვებაში არიან და თითქმის პური აღარა აქვთ საჭმელათ. შფრო მწვანეს და ხილეულს ეტანებიან. ამათ ბელზე ტყის მოსავალი კარგია და იმის ხილი შევებას აძლევს. ზამთარში კი ლმერთმა იცის რა გარემოებაში იქნება სოფლის ხალხი. იქნება რომ შიმშილი ჩამოვარდეს, ეს იმიტომ არ არის საკვირველი, რომ აქაური გლეხები ძალიან ღარიბები არიან; თითქმის ტანთ არ აკრამთ მთელი ჩოხა და ძონძებში არიან გავეულები.

ზარეშემო საგარეჯოს სოფლებში უფრო კარგი მოსავალიაო პურისა და ყურძნისა, რომელიც ისე არ არის დანაცრული. მაგრამ იქნება მოსავალი იმდენი არ იყოს, რომ სხვა სოფლებს მოაწოდონ.

—ჭუთაისის სამხედრო ლუბერნატორმა გრაფ ლევაშოვმა გაუგზავნა ამ წლის 30 მაისს შემდეგი მიწერილობა ზუგდიდის, სენაკისა და ლეჩხუმის უეზლის ნაჩალნიკებს: „სოხუმის სამხედრო განყოფილოების მმართველმა (1526 ნომრით) მაცნობა, რომ ამ ცოტა ხანში ოჩამჩირის მაზრაში გარდმოღიანო მეგრელები, რომელთაც აქვთ ადგილობრივი მთავრობისაგან მოწმობა აფხაზეთში გადასახლებისათვის; ის იწერება, რომ, რადგან აფხაზეთში ცოტალა დარჩენილა დაუკავებელნი ადგილები და რაც დარჩა, ისიც იქაურ უმიწა-წყლო მცხოვრებლებს მოუნდება, ამისთვის მე მიეწერე მაზრების უფროსებს, რომ დააბრუნონ უკანვე ამისთანა გარდმოსახლოებულები და ჩააბარონ ისინი

თავიანთ უეზლის ნაჩალნიკებსაო; ამასთან სოხუმის სამხედრო მმართველი მთხოვს-ვალდებული გავხადო უეზლის ნაჩალნიკები, რათა არ მისცენ მეგრელებს უფლება აფხაზეთში გარდასახლებისა.—

„ამის გამო ვაძლევ მიწერილობას უუ. ზუგდიდის, სენაკის და ლეჩხუმის უეზლის ნაჩალნიკებს წარმომიდგინონ მე შემდეგნი ცნობები: რისთვის, რამდენი მოწმობა და რამდენი მოსახლეს მიეცით თქვენ, ულუბერნის მთავრობით აფხაზეთში გარდასახლების მოწმობა. შემდეგში კი თქვენ უკითხვათ ამისთანა მოწმობები არ მისცეთ.—

ს ა მ ე ს ნ ი ე რ ო ნ ა წ ი ლ ი.

მ ზ ე.

დედა-მიწაზე რო ლაპარაკი გვექონდა, მაშინ ვთქვით, რომ მზე და სხვა ზეციური მნათობებიც ისე ბურთივით არიან მგრგვლები, როგორც ჩვენი მიწა.—მზე რომ მგრგვლია, ამას ყველანი ვხედავთ; მაგრამ კაცს ეგონება, რომ ის შაურიანსავეთ ბრტყელი და მგრგვლია და არა ბურთივითა. მზეც რომ ჩვენ დედამიწასავეთ ბურთივით მგრგვლია, ამის დამტკიცება აი რა რიგათ შეიძლება: ჩვენ ვიცით, რომ დედა-მიწა გარეშემო უელის მზესა; ეხლა წარმოვიდგინოთ, რომ მზე შაურიანსავეთ, ან, ვთქვათ, ურმის თვალსავეთ მგრგვლია, მაგრამ ბრტყელი; ჩამოჰკიდეთ ძაფით რაზნდმე შაურიანი ისე, რომ ერთი გვერდი ძირს იყოს და მეორე მაღლა; ეს შაურიანი, ვთქვათ, მზეა; ეხლა დაუწყეთ იმას გარეშემო ტრიალი; როცა პირდაპირ დადგებით, რასაკვირველია, ჰხედავთ რომ შაურიანი მგრგვლია; მაგრამ გვერდის სისწორია რო გაჩერდებით, მაშინ ჰხედავთ მარტო გვერდსა და სიმგრგვლესა კი ვერა. მხლა შეადარეთ ნათქვამი მზეს: მზე რომ შაურიანსავეთ მგრგვლი იყოს, ჩვენ ხომ ყოველთვის მგრგვლი არ გვეჩვენებოდა ის; როცა დედა-მიწა და მასთან ჩვენც ვუტრიალებთ მზეს (წყლიწადში ერთხელ), მაშინ ხან ერთი მხრით შეცქერით იმას და ხან მეორით; მაგრამ მაინცა სულ მრგვლად გვეჩვენება. ეს იმიტომ არის, რომ ის მართლა ვაშლსავეთ მგრგვლია და არა შაურიანსავეთა.—

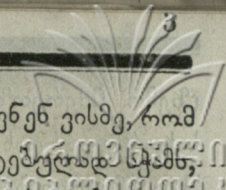
თითონ მზე რო დატრიალობს, ამას იმით

მიხვდენ, რომ ღურბინდით დაიწმენს იმას მზე-შავი ლაქები, რომლებიც აღმოსავლეთისაკენ მიდიან, მერე დაიმალებიან და რამდენიმე ხნის შემდეგ ისევ ჩნდებიან დასავლეთიდან. აქედან სწავლულებმა გამოიყენეს, რომ მზეც ისე უნდა ტრიალებდესო, როგორც ჩვენი დედამიწა და სხვა ზეციური მნათობნი, ანუ პლანეტები.—

სწავლულები ამბობენ, რომ, თუმც მზე ანათებს და ათობს ყველაფერს, მაგრამ იქ არაფერს ცეცხლი არ უკიდია და არც თითონ იწვისო; ის იმდენ სითბოს და სინათლეს აძლევს მიწას და სხვა ზეციურ სხეულებს, რომ თითონ იმას რო ეკიდებოდეს ცეცხლი, ამდენ ხანს, თუმცა ის ძალიან დიდია სივრცით, მაგრამ მაინც დაიწვოდა.—სწავლულები ამნაირად ხსნიან მზის სითბოს: მზეს უფლიან გარეშემო, დიდს პლანეტებს გარდა, აუარებელი პატარა ზეციური სხეულები, ანუ პლანეტები; ეს პატარა პლანეტები თავის მოძრაობის დროს მიუახლოვდებიან ხოლმე მზეს, რომელიც მიიზიდავს იმათ და ბოლოს ზედ დაეცემიან; ერთი სიტყვით მზეზედაც ისე სცივიან პატარ-პატარა ზეციური სხეულები, როგორც მიწაზე—მცენავი ვარსკვლავები, ანუ აეროლიტები; (ამ საგანზე „სასოფლო ბაზეთში“ იყო ცალკე საუბარი); განსხვავება მარტო რიცხვითაო, ამბობენ სწავლულები: მიწაზე საზოგადოთ იშვიათათ სცივიან ზეციური სხეულები და მზეზე კი მუდამ და ბევრი. თქვენ შენიშნავდით რასაკვირველია, რომ, როცა წალკოტი დაგიკრავთ ქვაზე, ის (ქვა) გახურებულა; ამ ნაირათვე ჰხურდება მზეც, როცა იმაზე ეცემიან ზეციური სხეულები და ამ სიმხურვალით ათობს დედა-მიწას და სხვა პლანეტებსა.

სწავლულების გამოანგარიშებით დედა-მიწიდან მზემდი იქნება ას ორმოცი მილიონი ვერსი, ასე რომ მიწიდან გასროლილი თოფის ტყვია რო მიაწვედეს მზემდი და უკანვე დაბრუნდებოდეს, ამას მოუნდებოდა ოც და ხუთი წელიწადი. ამ სიშორეს ჩვენ ვერც წარმოვიდგენთ.

სიდიდით მზე ერთ მილიონზე მეტჯერ უფრო დიდია, ვიდრე ჩვენი დედამიწა. სხვა ზეციური სხეულებიც, მაგალითათ, ვარსკვლავები, ძალიან დიდები არიან, მაგრამ ჩვენ კი პატარებათ გვეჩვენებიან, რადგან ძალიან მოშორებული არიან დედა-მიწაზე. სიშორის გა-

მოისობით მზეც ძალიან პატარათ გვეჩვენება, თუმც ის, როგორც ზევითა ვთქვით, ბევრით უდიდესია დედამიწაზე.—

ჩვენ დედამიწას გარდა მზეს სხვა ბევრი ზეციური სხეულებიც გარს უვლიან; იმათაც ისე, როგორც ჩვენს დედამიწას, ათბობს და ანათებს მზე, რადგან საკუთარი არც სითბო და არც სინათლე არა აქვთ იმათ.

რამდენი სიკეთე და სარგებლობა მოაქვს მზის შუქს ჩვენთვის! წარმოიდგინეთ—რა იქნებოდა—მზე რო არ ანათებდეს და არ ათბობდეს თავის სხივებით დედამიწას? უიშისოთ მიწა ერთს დღესაც ვერ გასძლებდა. მერაფერი მცენარე ვერ გაიხარებს უმზეთ; თითქმის არც ერთს ცხოველს არ შეუძლია უიშისოთ გაძლება. აბა გამოსცადეთ—დარგავით რომელიმე ხე, ან სხვა რამ მცენარე იმისთანა ადგილას, სადაც მზის შუქი ვერ მიეკარება იმას; თქვენ ნახავთ, რომ ცოტა ხანს უკან ის ხე სრულებით გახმება; ბალახი კი გაიზღდება, მაგრამ ვაი იმისთანა გაზრდასა; ის სწორეთ ჭლერქიანს ემგვანება; რალაც უფერული, უგემური და უვარგისი იქნება. შევლა შენიშნავდა, რომ ჩრდილოში მოყვანილ ხილულს, ან ბოსტნულს არასოდეს ხერიანი არც გემო და არც ფერი აქვს. შენიშნულია, რომ თბილი ქვეყნის ცხოველები ყოველთვის უფრო ლამაზები, სხვა და სხვა ფეროვანები და უფრო დიდრონებიც არიან, ვიდრე ცივისა; ამას გარდა თბილს ქვეყნებში ხილები, ბოსტნეულობა, მინდვრის მოსავალი და სხვა ყოველთვის უმეტესია და უფრო გემრიალიცა.

ეს ყველაფერი მზის საქმეა და ამიტომაც არის ის დედამიწისთვის ისე საჭირო, როგორც, ვთქვით, კაცისთვის ჰაერი, ან საქმელი; როგორც კაცი ვერ გასძლებს უჰაეროთ და უსაქმლოთ, ისე ვერც ერთი მცენარე, ვერც ერთი ცხოველი და მათთან კაციც ვერ გასძლებს უსინათლოთ და უსითბოთ, რომლებიც წარმომდინარეობენ მზისაგან.—

ს. მ.

შორაპანიდან.

რამდენიმე სიტყვა ჭლერქიანის მოვლაზე იმერეთის მდაბალ ხალხში.

ღმერთმან გიხსნას, მკითხველო, ყოველი ავთამყოფებისაგან, განსაკუთრებით იმისთანა ავთამყოფობისაგან, როგორიც ჭლერქია; მაგ-

რამ, თუ უბედურებამ მოაწია შენს თავზე და გახდი ჭლერქით ანათ, მაშინ კი ყველაზე უფრო იმას უნდა ცდილობდე, რომ არ ჩავარდე იმისთანა მომვლელებისა და ექიმების ხელში, როგორც იმერეთის მდაბალი ხალხია....

ჭლერქის სნეულებას იმერლები ეძახიან „ფილტვის ხველას“, „სულ ხველას“. აქ საზოგადოთ ისე არიან შეშინებული ამ სნეულებისაგან, რომ კიდევაც ეშინიანთ იმის სახელის ხსენება; და თუმცა ახსენეს, უსათუოთ ბოლოს უნდა დაუმატონ: „იქვე იყოს“, ესე იგი, სადაც არის ჭლერქი, იქვე იყოს და აქ ჩვენთან არ მოვიდესო!... მისაც ეს სნეულება სჭირს, ამბობენ იმერლები, მას გულში და ფილტვებში უჩნდება პატარა ჭიები, რომელნიც ბოლოს ფრთებს გამოიხამენ და, თუ ის ამოუფრინდა სნეულს პირიდან, და სხვა კაცს ჩაუფრინდა, მაშინ იმასაც ჭლერქი დაემართებაო. მერაფერი გზით ვერ დაარწმუნებთ იმერლებს, რომ ისანი სცდებიან ამაში. საფუძველი მათის ჰაზრისა აი რა გახლავთ: ფილტვებით ავთამყოფს კაცს და განსაკუთრებით ჭლერქიანს, ყველამ იცის, რომ მკერდში უსინებს და სხვა. და სხვა გვარი ხმა გამოუღის ყური რომ დაადგა მკერდზედ. ხანდისან მოჰხდება, რომ გულის ფრიალი მოუა ამ ნაირ ავთამყოფს, ასე რომ კაცს ჰგონია ჩიტმა გაიფართხალა ჩემს გულშიო. იმერლებს ჰგონიათ, რომ ეს ფრთიანი ჭიებისაგან არის; მაგრამ ეს სრულიად ტყუილი არის. ეს მოხდება ანუ სისხლის შეგუბებისაგან რომელიმე სასისხლე ძარღვში გულის სიახლოვეს, ანუ სხვა უბრალო მიზეზთაგან.

იმერლებს საზოგადოდ ყველა გადამდები სნეულების ძლიერ ეშინიანთ და ჭლერქის კი ყველაზე მომეტებულად *). იმერლებს მისთვის უმეტესად ჰგონიათ, რომ ჭლერქი გადამდებია რომ ხშირად მთელი სახლობა, მთელი ოჯახობა იხოცებიან იმისაგან. ზამოცდილი ექიმები ამბობენ, რომ ეს გადამდებობისაგან კი არ არის შთამამავლობით არისო. შევლამ იცის, რომ ჭლერქიან მშობლებს ჭლერქიანი შვილები დაებადებათ და იმისაგან დაიხოცებიან, თუ არაფერი საშუალება არ იხმარეს სნეულების წინააღმდეგ.

*) აქ უნდა ვსთქვათ, რომ არა თუ მართო იმერლებს აქვს ესრეთი ჰაზრი ჭლერქზედ, არამედ ზოგიერთ განათლებულ ხალხსაცა.

იმერეთში როგორც შანიშენენ ვისმე, რომ ახველებს და ჰხდება, მომეტებულად სჯამნ, მაგრამ ტანს კი არა ეტყობა—რა ჰაზრისა და, ხან ციებასაც დააწყებინებს, მაშინვე დარწმუნდებიან, რომ სნეული ანათ არის ფილტვის ხველით, ჭლერქით.

ეს სნეულება, ყველამ უნდა იცოდეს, ორ გვარია, ერთი ჩამომავლობითი და მეორე ანუ ანთებისაგან, ანუ სხვა მიზეზისაგან გაუჩნდება ხოლმე კაცს. იმერეთის მდაბალი ხალხისათვის სულ ერთია, როგორი გვარიც უნდა იყოს ეს სნეულება: სნეულის მორჩენაზედ იმათ ყოველთვის სასოება აქვთ მაინცა დაკარგული და არც არაფერ საშუალებას ჰხმარობენ ამ ნაირი სნეულის მოსარჩენად.—როდესაც შანიშენენ, რომ კაცს ჭლერქი უჩნდება, ცოტა ხანს არ გაუშხელენ იმას ავთამყოფობის მიზეზს, მაგრამ დიდი და პატარა ისე შიშით უყურებს საწყალს ავთამყოფს-თითქო მგელი იყოს. ბოლოს ავთამყოფიც გაიგებს იმათ ქცევას და თვითონვე ურჩევს საწყალი განშორდენ მას, ან თვითონვე გაეცლება შინაურებს და დასაწოლ ბინას ცალკე მოუწყობენ. შინ გამოთქვამს-რამდენ უბედურებას გამოსცდის საწყალი სნეული მართო ყოფნაში.—ჰოველი კაცი მას ერიდება, როგორც ცოფიან ძაღლს; სასმელსა და საჭმელს მიუგდებენ კარზედ და თვითონ უნდა შეიტანოს სახლში; თუ თვითონ ვერ შეიძლებს სიარულს, მაშინ გრძელი ჯოხით მიაწვდენენ. ბოლოს, რა საკვირველია, სნეულებამაც რომ არ მოჰკლას, ამისთანა გაჭირვებული მდგომარეობა გადაიტანს მას თან და ასე უბედურათ დასრულდება ჭლერქით სნეულის სიცოცხლე. რამდენიმე ხნისა შემდეგ რომელიმე მონათესავე, დიდის გაბედვით, აიხვევს პირს, გამოიტანს მკედარს და დასაფლავებს. ის კარავი, რომელშიაც იყო საცოდავი სნეული, სრულიად ცეცხლს მიეცემა. ჭლერქით სნეულით სახლში გარდაცვალა, მაშინ იმ სახლს აღარავენ არ მიეკარება; უყურებენ პატარა ხანს, თუ შეატყუეს ვისმე და გაჰყიდეს, ხომ კარგი და თუ არა, მაშინ იმასაც ცეცხლს მოუკიდებენ, ძვირფასი შენობაც რომ იყოს.

შველა ზევით მოხსენებული სიტყვების სიმართლეს ცხადათ წარმოუდგენს მკითხველს შემდეგი შემთხვევა, რომელიც მე თვითონ შემემთხვა.—მრთხელ მე სვირის უჩასტაში

არიან კარგი, რომ კაცი გაიწირობს სხვა და სხვა ნახელავეებს; მაგ. ეხლა შირიმში უნდა იტანონ ღვინოები, ღვინის საკეთები მასალები, სხვა და სხვა მხრის ხილები, უნდა იწირობონ იქ ერთმანერთს რარიგათ უვლიან იქ და სხვა. ამას გარდა, თუ კარგი ხილი, ან ღვინო მოსდის ვისმე, შეუძლია მიიტანოს, ან გაგზავნოს გამოფენაზე და ამნაირად ამ ღვინოს იქ გაიწირობენ და ბევრი მყიდველები იმეძინება.

სამზღვარს გარეთ გამოფენები თითქმის ყველ წლოვით არის ხოლმე: დიდი ხანი არის ღრეზდენში (საქსონიაში) იყო გამოფენა საფქველი იარაღებისა, ალტენბერგში იყო სამკაველი და სათიბავეი აშინების გამოფენა. ამწელსა და გაისს ქება გამოფენები ღამბურგში ბალონისა, ალტონში პირუტყვისა; ასე აშინჯეთ, შვეიცარიაში აპირებენ ხელით ნაკეთები ფრინველების ბუდეების გამოფენას. ჩვენი მხრიდანაც რომ მიიღებდნენ მონაწილეობას შირიმის (იალტის) გამოფენაში დალიან სასარგებლო დარჩება, ამიტომ რომ ქაიციანობენ რა იარაღებს ხმარობენ სხვა და სხვა ქვეყნებში სხვა და სხვა ღვინისა და ხილების შემუშავებისა და მოყვანისათვის.

მოთხავეი მაშინა

შე. ჩიკალევი სწერს, რომ 1864 წ. მოიწინა იმან მთესავეი მაშინა, რომელიც ძლიერ სასარგებლოდ დარჩა რუსის მეოჯახეებისათვის. იმეც ეს მაშინა ძალიან ცუდათ იყო პირველად გაკეთებული, მაგრამ მეოჯახეებმა სხვა მთესავე მაშინებს მაინც ის ამჯობინესო. ჩიკალევის სიტყვით მაშინა მით სჯობია სხვებსა, რომ 1) ძალიან იაფია; უბრალოთ, ისევე გაკეთებული, ღირს 15 მან. და რკინისა 25-ათ. 2) ის სთესს ძალიან თანასწორათ, ისე რომ ამითი სხვა მთესავე მაშინებს სჯობია. 3) ისე უბრალოთ არის გაკეთებული, რომ ვერაღ წახდებო და, თუ რამ წაუხდა, ყველას მიუძღლიან იმის გაკეთება. 4) ძალიან მსუბუქია, ასე რომ ოთხ ფუთზე მეტს, თუ ბევრი მაშინა არარი გარეული შიგ, არ აიწონის. ამით ცხენს, რასაკერელოა, ამისთანა მაშინის გამოყენება ძალიან თავისუფლოთ და ადვილათაც შეუძლია.

ღაბარება ამ მაშინისა შეიძლება ამ ადრესით: Смоленская Губ. Ельнинский уѣздъ, сел. Крутое, Владим. Никол. Чикалеву.—

სასარგებლო და მავნებელი ცხოველები. II ფრინველები.

შოველ განათლებულ ქვეყნებში სცდილობენ ეხლა, რომ გაამრავლონ იმისთანა ფრინველები, რომლებიც სასარგებლო არიან და გაწყვიტონ იმისთანაები, რომლებიც ავნებენ ყანებს, ან სხვას რასმე კაცის სასარგებლოს.

ხშირად გაუნათლებელი კაციც მიმხედარია გამოცდილებით-რომელი ფრინველი არგებს და რომელი ავნებს მას, მაგრამ ხშირადაც სცდება ის ამაში.—ჩვენ მოვიყვანთ აქ რამდენსამე მაგალითს იმის საჩვენებლათ—თუ რითაა ზოგი ფრინველი სასარგებლო და ზოგი მავნებელი.—

საზოგადოთ ყველა ბუზანკალთ და მწერთ მჭამელი ფრინველები ძალიან სასარგებლო არიან, ამიტომ რომ ჩვენ ყანებსა და ხეხილებს ანთავისუფლებენ საშინელ მტრებისაგან. მარცვლის მჭამელ ფრინველს იმ წამსვე შეეჩუბა, მით რომ იმას ყოველთვის მაგარი და ფართო ნისკარტი აქვს; ამისთანა ფრინველები არ არიან დასაზოგადი, რასაკვირველია, რადგან ბევრ ზიანს გვაძლევენ. ზოგიერთი ფრინველები, მაგ. ჩიტი, ორივესა სჭამს, ბუზანკალსაცა და მარცვალსაც; ესენი მაგდენად მავნებელნი არ არიან, ამიტომ რომ რაც მარცვალს სჭამენ, ორი იმდენი სარგებლობა ბუზანკალების გაწყვეთით მოაქვთ.—

დასაზოგადი არ არიან აგრეთვე ხორცის მჭამელი ფრინველები, რომლებიც აწყალებენ ჩვენ სასარგებლო შინაურსა და გარეგან პატარა ფრინველებს და სხვა ცხოველებს. ✓

მაგლობელი ფრინველები საზოგადოთ სასარგებლონი არიან ჩვენი ყანებისათვის; იმათ რბილს, ნაზს ნისკარტს რომ შეხედოთ, იმ წამსვე მიხედებით, რომ ამათ მარცვლის გარჩევა და შეჭმა არ შეუძლიათ და მარტო ბუზანკალების ყლაპვით უნდა ჩჩებოდნენ.

ხორცის მჭამელი ფრინველი საზოგადოთ ძალიან სძულს ჩვენსა და სხვა ხალხებსაც; ერთი სწავლული ნემეცი აი რას ამბობს ამაზე: „ჩვენში (მერმანიაში) ისე სძულთ მონადირე ფრინველები (ქორი, ორბი, არწივი).

რომ, თუ მოჰკლეს სადმე ის, ჩამოანცობენ ხოლმე ღობის სარზე და ან სახლის კართან ჩამოჰკიდებენ და ისე სიხარულით შეჰყურებენ—თუ გინდ თავისი მამაკედინებელი მტერი მოეკლასთ; ეს ჩვეულობა მომაგონებს მე იმ ჩვეულებას, რომელიც ჰქონდათ ძველად და საშუალო საუკუნოებში; როცა რომელიმე ძალიან შესანიშნავ ავაზაკს, ან მცარცველს მოჰკლავდნენ, ხალხის შესაშინებლად და თავის საქებრად, ჩამოჰკიდებდნენ ხოლმე ქალაქის ალაყაფის კარებთან და ისე ეკიდა სანამ სრულებით არ დაღვებოდა.“ ამ ნაირი ჩვეულება იმერეთშიაც არის; იქ ხშირად სახლის სახურავზე და ღობეზე ჩამოანცობენ ხოლმე ამისთანა ფრინველს სხვების დასაფრთხობლად.—მაგრამ ამათ რიცხვშიაც არიან სარგებლობის მომტანნი; მაგალითათ, არიან იმისთანა მონადირე ფრინველები, რომლებიც მარტო თავგებზე და ვირთავებზე ნადირობენ; ამათ, თუ არ სარგებლობა, ვნება არ მოაქვთ კაცისათვის.—

მავნებელი ფრინველები არიან: არწივი, ქორი, ორბი, სხვა და სხვა გვარი შიმინოები,—ფრშევანგი, ალალი, ყარყატი, კაქკატი და ზოგი სხვა. არწივი შიმინოები, ქორები, ფარშევანგი რომ მავნებლები არიან ეს ყველამ იცის; რამდენ მეოჯახეს გული დაჰწყვეტია, როცა ქათმების მტერი ქორი დაჰცემია კარგა წამოზრდილს ვარიას, უსირცხვილოთ წაუვლია საწყლისთვის კლანჭები და ბასრი ნისკარტი და გაუტაცნია!-შინაურ ფრინველებს გარდა ისინი ემტერებიან იმისთანა გარეგან ფრინველებსაც, რომლებიც ადამიანისთვის ძალიან მარგებელნი არიან.

მაგრამ შეიძლება ვინმე თქვას, რომ ყარყატი (ნეესი-ყლაპია) და კაქკატი არ იყოს მავნებელი; ყარყატი იმითი არის მავნებელი, რომ ის უმოწყალოთ ჰხორცავს და სჭამს თხუნველებს, ბუძგებს (ზღარბს) და ბაყაყებს, რომლებიც ჩვენთვის უფრო სასარგებლონი არიან, ვიდრე მავნებელნი.—მაქკატი საშინლათ ემტერება ყველა იმისთანა პატარა ფრინველებს, რომლებიც სუსტები არიან და რომლებსაც ბუზანკალების გაწყვეთით მოაქვთ ჩვენთვის დიდი სარგებლობა; ის ისე ავია, რომ საცა დაიბუდებს, იმის მახლობლად ვერც ერთი პატარა ფრინველი ვერ მიჰხედავს მისვლას-არა თუ დაბუდებს.—

შოველად სასარგებლო ფრინველებს ეკუთვნის: სხვა და სხვა ნაირი ბუები, ძეგრები, ბუზანკალით და ჭიებთ მჭამელი წვრილი ფრინველები, როგორც მაგალითად მერცხალი, კოდარა, გუგული, წყალ-წყალა, ნიბლია და ზოგი სხვაც.

ჩვენშია და სხვა ქვეყნებშია ბუს ყვირილისა ძალიან ეშინათ; ხალხს ჰგონია, რომ, თუ ბუმ დაიყვარა რომელიმე სახლის სიახლოვს, უსათუოთ იმ სახლში ვინმე უნდა მოკვდესო. ეს, რასაკვირველია, სრულებით უსაფუძვლო აზრია; საიდან უნდა მიხედვს, თქვენი ჭირივით, ბუ, რომ ამა და ამ სახლში უსათუოთ ვინმე მოკვდება. ეს ცრუ-მორწმუნება იმისგან წარმოსდგა, რომ თუ რომელიმე სოფლის კაცის სახლში მძიმე ავადმყოფია, ხშირად იქ სანთელი, ან ცეცხლი უნთიათ და თუ ფანჯრიდან, ან კარებიდან სჩანს სინათლე, მაშინ ბუ მოჰფრინდება ხოლმე სინათლეს და დაიწყებს საზიზღარო ხმით ყვირილს; ხალხი ამ ყვირილს სულ უსაფუძვლოდ წინასწარმეტყველობის ნიშანს აძლევს; მართალია ბუს საზარელი ხმა აქვს: ის რო ჰყვიროს—კაცს ჰგონია ვილაც ოხრავს, ჰხენეშისო, მაგრამ იმისი რა ბრალია ეს?

არც სასიამოვნო შესახებდავია ის დალოცვილი: ხარისოდენა თვალებს აბრიალებს, ყურები გაუშვერია; მაგრამ არც ამაშია ის დამნაშავე. ამისთანა უბრალო რამეებს ჭკუიანმა კაცმა არაფერი მნიშვნელობა არ უნდა მიაწეროს.—

ბუ ბევრ გვარია; ჯერ ჩვენშია რამდენიმე გვარი; სხვა ქვეყნებში კიდევ უფრო ბევრ ნაირები არიან.—შოველ სოფლის კაცს უნდა უხაროდეს, თუ იმის სიახლოვს გაჩნდნენ ტყეში ბუები; ისინი გამოდიან სანადიროთ მართო ღამით და სჭამენ თავებს, ვირთხებს და დიდ-დიდ ღამის მფრინავ ბუზანკლებს; თუ ჩაიგდეს ხელში, რასაკვირველია, არც რომელიმე წვრილ ფრინველს დაზოგვენ; მაგრამ ეს იშვიათი შემთხვევაა მათთვის. სწავლული ჩუდი ამბობს, რომ ერთმა ბუმ ერთი ღამის განმავლობაში მიუტანა თავის ბლარტებს თერთმეტი თავიო; მეორე ბუ გავსჭერიო, ამბობს ჩუდი, და სამოცდა ხუთმეტი ხის მკვებელი ჭია უნახე იმას კუჭშიო. ამაზე უმეტეს საზარებლობას ვინ მოგვიტანს, მითხარიო?

ამის გამო ეხლა განათლებულ ქვეყნებში

მიაქციეს ბუს ყურადღება და სცდილობენ ყოველი გზით მოაშენონ და მოაშინაურონ ის. ბუს მოშინაურება, როგორც ამბობენ, ძალიან ადვილათ შეიძლებაო; ერთს ფრანკუბს ჰყავდა მოშინაურებული ბუ, რომელიც ყველას ძალიან უყვარდა; იმის პრანჭვით და გრეხით სიარული ყველას სიცილით ხეთქდა ხოლმე; ეს ბუ ისე მოშინაურებული იყო, რომ მოვიდოდა შენთან, ხელს წაგასამეცინებდა, შენი ხელიდან მიირთმევდა საჭმელსა და სხვ. ის სჭამდა ყველაფერს, რასაც კი არ მიუტანდი, მაგრამ ხორცეული კი უფრო მოსწონდა.—შოველ დღე მიდიოდა თურმე ეს ბუ ბალში სანადიროთ და ისე გააწყალა იქ ბუზანკლები და ჭიები, რომ ერთსაც ვეღარ ნახავდით; ამას გარდა ბუს შემდეგ თავგებმაც იკლო თურმე.—ხალხსან, თუ ძალიან მოშინებოდა, წიწილასაც წაავლებდა თურმე ხელს, მაგრამ რა გაეწყობოდა, აპტივებდენ.— იმავე სწავლულს ჰყავდა მოშინაურებული ჭილყავი, რომელიც ძალიან მეგობარი იყო შინაური ძაღლისა; ჩვენი ბუ კი ისეთ ნაირათ გაუმეგობრდა თურმე კატას, რომ ისინი ხშირათ ერთად იწვენენ ხოლმე. ჭილყავსა და ბუს კი ძალიან სძულდათ ერთმანერთი, ასე რომ რამდენჯერმე შეეტაკნენ კიდევ ერთმანეთს და წაეჩხუბნენ, მაგრამ როცა დაოწმუნდენ, რომ ორივეს ერთნაირი ძალია აქვთ, დაანებეს ჩხუბს თავი და ისე უბღვეროდნენ და ახლოვს არ ეკარებოდნენ ერთი მეორეს; იმათ გაიყვეს ორ ნაწილად ბალი და ვერც ერთი ვერ გაბედავდა თავის მეზობლის მამულში ფეხის გადაბიჯებას. ღამე კი მართო ბუ სუფებდა მთელს ბალში და ისეთ ნაირათ დარბოდა, დაეძებდა ბუზანკლებს და დახტოდა იქით აქეთ, რომ ის მფრინავი კატა გეგონებოდათ.—მართი სიტყვით ყოველი ოჯახის კაცისთვის ოთახებში, ბალში და ბოსტანში ბუ ძალიან სასარგებლო ცხოველია.—

პატარა ფრინველებთ შორის ბევრი სარგებლობა მოაქვს ადამიანისთვის ბუზანკალით და ჭიების მჭამლებს, როგორც მაგალითად: კოდარა, მერცხალი, წყალ-წყალა (კულ-ქანქალა), ნიბლია (ჯინჭრაქა), გუგული და სხვა; ამათ რიცხვს ეკუთვნის აგრეთვე ზოგი მაგლობელი ფრინველები, როგორც მაგალითათ ბულბული, ტორუა და სხვა.

კოდარა ძალიან სძულთ ტყის პატრონებს,

იმიტომ რომ ისინი ჰხერტენ და აფუტუროებენ ხეებს და ამით ხშირათ აჭკნენ ხეებს ტყესა, მაგრამ მართლათ რომ გავსინჯოთ, იმათ ძალიან ბევრი სარგებლობა მოაქვთ, მით რომ ისინი სჭამენ ძლიერ ბევრ ხის ჭიებს, რომლებიც ტყეს საშინელ ზიანს აძლევენ ხოლმე.

მერცხალი ხალხს მიაჩნია მღვთის ფრინველად და ამიტომ იმის მოკვლას დიდ ცოდვათ ჰთვლიან. მგონია ორიც არ მოიძებნებოდეს ისეთი სასარგებლო ფრინველი, როგორიც მერცხალია; ხალხი ძალიან კარგს შეირება, რომ არ ჰხოცავს და ეფერება იმას; მთელს თავის სიცოცხლეში დაჰფრინავს იმ მუდამ მიწის სიახლოვ და-ვინ იცის-რამდენ ბუზსა და სხვა და სხვა მწერებს ჰყლაპავს ჯერ მართო ერთი საათის განმავლობაში.

ბოლოს ვთქვათ რამდენიმე სიტყვა გულზე, რომელიც ძალიან შესანიშნავი ფრინველია მით, რომ ის თავის დღეში საკუთარ ბუდეს არ აკეთებს და არც თითონ შეიღებს ზრდის; როცა კვერცხის დადების დრო მოაწევს, მიეპარება ხოლმე რომელიმე იმისთანა ფრინველის ბუდეს, რომელშია იმის კვერცხების ფერი კვერცხები სდევს და დედებს შიგ თავის კვერცხსაც.

ადამიანისთვის გუგული ძალიან სასარგებლო ფრინველია; სწავლულებს რო გაუჭრიათ ის-გაკვირვებულან—იმდენი ჭიები და პეპლები უნახავთ იმის კუჭში; ის სჭამს სხვათა შორის შხამიან ჭიებსა, რომლებსაც სხვა ბუზანკალით მჭამელი ფრინველები ვერ ეკარებიან. მართი სწავლული ნემეცი ამბობს, „ერთხელ რამდენიმე თვის განმავლობაში ვიდექი მე ერთს ტყეში, რომელსაც დასეოდნენ ურიცხვი ჭიები და აფუტებდნენ; ბოლოს მე შევნიშნე, რომ ჭიებმა იკლო და ისე აღარ აფუტებდნენ ისინი ტყის ხეებსა. ჯერ ვერ მივხვდი-თუ რისაგან უნდა იყოს ეს; მერე კი, როცა ხშირ-ხშირად შემომესმა „გუ-გუ“, „გუ-გუ“, მე მივხვდი, რომ ეს უსათუოთ გუგულის წყალობა უნდა ყოფილიყო.“

ამ რიგათ ჩვენ ვხედავთ, რომ თვით ბუნება გვაძლევს საშუალებას მტრების მოშორებისათვის; ჩვენ უნდა შევიტყოთ მხოლოთ-ვინაარი ჩვენი მტერი და ვინ მეგობარი და ამისა და გვარად კიდევ უნდა მოვიქცეთ. მთქვით რომელიმე ცხოველი ყანებისათვის, ბაღისთვის, ან ვენახისთვის მავნებელია; ამ ცხოვე-

ეს ეყოლება უსათუო მტერი, რომე-
ც იმას სჭამს და ჰხოცს; ჩიენი საქმე ის
ის, რომ ვეცადოთ-გამრავლდეს ეს მანე-
ლი ცხოველის მჭამელი მტერი და მოსპოს
ჩიენ ბუნებას მარტო ხელი უნდა შეუ-
დოდ და დანარჩენს ის თითონ იქს.—

ს. მ.

წყლის ამოსაყვანი იარაღი.

შუკანასკნელი ამის დროს ამერიკაში მო-
ხანეს ერთნაირი იარაღი, რომლითაც ერთი
თის განმავლობაში შეიძლება ამოიყვანონ
შიდან, რა დროსაც უნდა, სასმელი, ან სხვა
სთვისმე მოსახმარებელი, წყალი. ეს იარაღი
ინისაა და თოფის ლულასა ჰგავს, მხოლოდ
ზე უფრო მსხვილია. შიგნი ტუმბო, წყ-
ის საქანელი (ნასოსი) არის მოწყობილი იმ
ნაირად რომ, როცა წყალში ჩასდებ და ტუმ-
ბოს ტარს ასწევ და ჩასწევ, წყალი დაიწყებს
გეთ ამოდენას; ჯერ მღვრიე წყალი ამო-
ის, მაგრამ შემდეგში ის თან და თან დაწ-
ება, ასე რომ ნახევარ საათში ჩინებული სა-
ელი წყალი ამოვა.

პირველად ეს მაშინა, როგორც ზევით ეს-
ვით, მოიგონეს ამერიკელებმა; მერე ანგ-
ელებმა შეაკეთეს და აბესინიაში ჩხუბის
ბოს შარშან წინ ძალიან სასარგებლოდ და-
ხათ.—მხლა პრუსიაში კიდევ შეუცვლიათ
გუუმჯობესებითაის.—

სადაც წყლის ამოყვანა უნდათ, ჯერ ამო-
რღვევენ იქ მიწას და მერე ჩაუშობენ ამ
შინას და მოიყვანებენ მოძრაობაში წყლის
ქანელსა.—მაშინა სრულებით მიძიმე არ არის
არც ძვირათა ღირს.—ჩხუბის და ცეცხ-
ის დროს ის ბევრ სარგებლობას მოიტანს;
რეთვე სოფლებში, ფაბრიკებთან, რკინის
ებისთვის ის ძლიერ სასარგებლოდ დარჩე-

სამიმომო ცნობები

ბ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა პ ი რ უ ტ ყ ე ს ე ქ ი-
ბის (ვეტერინარი) კამიტეტი-
გ ა ნ. მრავალს ალაგას გაუჩნდა რუსეთში
რუტყეს ჭირი, რომელსაც ჰქვია სა-
ლადა თურქულა; გამოცდილია, რომ ეს
ათმყოფობა გარდაედება კაცსაც; თუ იმან
ათმყოფი პირუტყვისაგან მოწველილი რძე
ალია; თურქულა გამოაჩნდება კაცს პირში
თ, რომ იქ გამოუფა პატარა-პატარა იარები.—

**რჩევა დედათა თვის უმავწილების
აღრზდაში.**

მერც ერთი ცხოველის რძე ვერ იქს ბე-
შისთვის ქალის რძის მაგიერობას; თუ
დედას არ შეუძლია ყმაწვილის რჩენა, ისევე
ყველაფერს ძიძა სჯობია; ყველამ იცის, რომ
ახალ დაბადებული ბავშვის კუჭი რძის მეტს
ვერაფერს ვერ მოინელებს ხეირიანად, ამიტო-
მაც ძალიან ცუდით შერებიან ჩვენში, რომ
ხშირად ბავშს რო რძე შემოაკლდება, პურსა
და ლენოს, ან ჩაის სტენენ პირში და ამით
არჩენენ; წინათაც ბევრჯელ გვითქვამს და
ვხლაც ვიმეორებთ, რომ ახალ დაბადებული
ბავშვისათვის რძე მიუცილებელი საჭიროებაა,
რომ იმის სუსტი კუჭისათვის თითონ გუნებას
დაუნიშნის რძე საჭმელად, ამიტომ წარმ-
იმაში იპოვება ყოველ გვარი იმისთანა ნაწი-
ლები, რომლებიც ყმაწვილის აგებულებისათვის
საჭიროა. პი რას ამბობს რძეზე ერთი გამოჩე-
ნილი ყმაწვილების ექიმი-ბერნარი: „—მარტო
რძე ბავშვისათვის იმისთანა საჭმელი, რომელ-
საც შეუძლია იმის ცხოვრების გამაგრება; რძე
შეიცავს ყველა იმისთანა ნაწილებს, რომლე-
ბიც საჭირონი არიან სისხლის აშენებისათვის.

თუ დედა იმისთანა გარემოებაშია, რომ
არც თითონ აქვს რძე და ვერც ძიძა
უზოვნია, მაშინ შეიძლება შინაური პირუტყ-
ვის რძით გამოზარდოს ბავში. შ ი რ ი ს რ ძ ე
სუყველა შინაური პირუტყვების რძესა სჯობია;
ყველა ცხოველის რძეზე უფრო მიუახლოვ-
დება ის ქალის რძეს; იმაში თითქმის ყველა
ის ნაწილებია, რაც ქალის რძეშიაც; ამიტო-
მაც ის უფრო ადვილი მოსანელგებელია, ვიდ-
რე სხვა ცხოველების რძე.—შირის რძის შე-
მდეგ მარგებელია ძ რ ო ხ ის რ ძ ე, რომე-
ლიც ვირის რძეზე უფრო ადვილი საშოვარია
და ამიტომ უფრო ბევრსაც ჰხმარობენ ბე-
შისათვის ყველგან. შანსხევაება ქალისა და
ძროხის რძეში მდგომარეობს იმაში, რომ უკა-
ნასკნელში (ძროხის რძეში) უფრო მომატე-
ბული ყველის ნაწილები და რძის შაქარია;
ყმაწვილის კუჭში ყველის ნაწილები აიჭრება,
ამიტომ სანამ დაალევიანგდეთ ბავშს ძროხის

რძეს, უნდა დაასხათ ცოტა ადულტები
ლი და შაქარიც უნდა გაურიოთ.

დუქანში ნაყიდი რძე არასოდეს არ უნდა
აჭამოთ ბავშს, თუ არ გინდათ იმის ავთმყო-
ფობა; ამიტომ რომ დუქანებში ყოველთვის
ჰყიდიან ნაღებ ართმეულს, ან წყალ გარეულ
რძესა და ამ ნაირი რძე უსათუოთ ავენებს
ბავშსა.—

ნიადაგ ერთი ძროხის რძეს აჭმევთ ბავშს,
თუ სხვა და სხვა ძროხებისას—ეს თითქმის
სულ ერთია; მაგრამ მუდამ ერთი და იგივე
ძროხის რძე კი სჯობია ყოველთვის, თუ შე-
საძლებელია ეს.—მართომ ბევრი ადულტული
წყალი არ უნდა გაურიოთ ხოლმე ძროხის
რძეში, ამიტომ რომ მაშინ ცოტა ზეთი დარ-
ჩება და ზეთის ნაკლებობა ცუდია.—

პი რა ნაირათ უნდა ბავშვისთვის ძროხის
რძის მომზადება: აიღე იმდენი ნაღებ მოურ-
თმეველი ძროხის რძე, რამდენსაც ბავში შე-
სჭამს ერთს შექმანზე და მიუმიტე ამ რძის მე-
სამედი მოდულებული წყალი; მერე ამაში უნ-
და ჩაჰყარო ერთი, ან ერთ ნახევარი ჩაის კო-
ვზი რძის შაქარი და აურიო.—ამ ნაირათ მო-
მზადებული რძე ყოველთვის ისე თბილად
უნდა ასვა ბავშს, როგორც ახალ გამოწვე-
ლილი დედის რძეა.—მართი თვის რო შეიქ-
ნება ბავში, მერე შეიძლება ადულტული წყა-
ლი მესამედის მაგიერად მეოთხედი გაურიო.
მეხუთე, ან მეექვსე თვიდან წყლის გარევა
სულ აღარ არის საჭირო.

თბილ დღეებში-ზაფხულში-რო არ აიჭრას
რძემ, უნდა ერთი სოდის ნაწილი გაურიო
ორმოც წყლის ნაწილში და ეს ნარევი უნ-
და ჩაასხათ ძროხის რძეში; ერთს სტაქან რძე-
ში ერთი ჩაის კოვზი სოდა კმარა.—

ბევრი ჭამა ყოველთვის ვნებს ბავშს; აქე-
დან წარმოსდგება ის, რომ იმას პირიდან ასა-
ქმებინებს და ხშირად მოუშლის ხოლმე კუჭ-
საც; ჩვენში კი ჰგონიათ რომ, როცა ბავშს
პირიდან წამოუფა რძე, ეს კარგიაო; ამაში სც-
დებიან. ყოველთვის დანიშნული უნდა ქონ-
დეს ყოველ ბავშს დრო, როცა და რამდენი
უნდა აჭამოს, როდის უნდა დაიძინოს, გამო-
იღვიძოს და სხ. რასაკვირველია, ეს ბავშვის
აგებულებაზედ დააც ჯანმთელობაზედაც არის
დამოკიდებული.—

ძოვებით, ან სტაქნით არასოდეს არ უნდა
აჭამოთ ხოლმე ბავშს; ყველას სჯობია შ უ-
შ ის ს ა წ ო ვ ა რ ი, რომელიც ყოველ აფ-

თქვაში იყიდება. ტუჩის მოსაკიდებელი საწო-
ვარისა, რომელიც კაუჩუკისაგან (რიზინისა-
გან), ან ძროხის ძუძუსაგან არის გაკეთებული,
ყოველთვის წმინდათ უნდა გქონდესთ; ყო-
ველმოწოდვის შემდეგ ის უნდა გარეცხოთ კა-
რგათ და წმინდა ალაგას შეინახოთ.—

სხვა და სხვა ამბავი.

— შუა ტოკარსკის გამოუგონია პეტერბურღ-
ში წყალზე სასიარულო იარაღი. აი რაწაირად
არის მოწყობილი ეს იარაღი: გაკეთებულია
ორი პატარა ბრტყელ- ფსკერიანი ნავეები,
რომლებსაც გამომგონი „კალოშებს“ ეძახის;
ნავეები ზევიდან დახურული არიან, მხოლოდ
ერთს ადგილას არის დატოვებული ფეხის ჩასა-
ყოფი ადგილი; ეს ორი ნავეი იმნაირად არიან
შეერთებულინი, რომ მოძრაობას არ უშლიან
ერთი მეორეს. შიგნით თვითოეული ნავეი
იმნაირათ არის თურმე მოწყობილი, რომ ის
არასოდეს არ გარდაბრუნდება წყალში.
ბამომგონის მეტმა შიგნეური მოწყობილობა
ჯერ არივნ არ იცის. — ორივე ნავეები ერთად
აიწონიან 20 გირვანქას. ზაზეთებში სწერენ,
რომ უ. ტოკარსკი ერთს საათზე მეტი
დაირებოდაო წყალზე თავის „კალოშებით“
და ამ ამბავს ბევრი ხალხი შეჰყურებდაო.—

შამილის სტამბოლში ყოფნაზედ გახეტს
„Голосъ“-ში სწერენ, რომ სულთანს ჯერ
აქამდინ არ გამოუცხადებია სურვილი იმისი
ნახვისაო; და უთუოთ ელისო—რომ შამილმა
სთხოვას, რომ სულთანმა გააბედნიეროს ისა
და აღირსოს თავისი ნახვა, რათამცა სცეს თა-
ყვანი პლლახის აჩრდილსა, დედამიწაზედ
მყოფსა; მაგრამ შამილს იმდენი ამპარტაენე-
ბა და თავის სიყვარული აქვს და ისეა დაჩვე-
ული ყველასგან პატივის ცემასა, რომ არ
ისურვა ძიება სულთანის ნახვისა, და ამის გა-
მო ორივე იმამი—სულთანი და შამილი
რჩებიან აქამდის ერთს ქვეყანაში ერთმანერ-
თის უნახავნი და არც ერთი არ იმდაბლებს
იქამდინ თავსა, რომ პირველმა გამოაცხა-
დოს ნახვის სურვილი. შამილი თავისის ცოლ-
შვილით იმყოფება სტამბოლში, და მოწიწე-
ბით და სასოებით ახვევიან იმას მუსულმანნი,
მოკლები და მეკანონენი, რომელნიც დი-

ლით სალამოდინ ავსებენ იმის ზალასა. მრავ-
ალნი ამათგანი მოდიან საკითხავათ, რომ
შამილმა აუხსნას ამათ მრავალი სიტყვანი ყო-
რანისანი, რომელნიც ამათ არ ეყურებათ.
შამილიც დიდის ხალისით და სიამოვნებით
უხსნის იმათ ყოველსავე, იმ გვარის ცოდნით,
რომ დიდი ხანია აღმოსავლეთს აღარ გაუ-
გონია ამ გვარი ღრმა ცოდნა ყორანისა. სტა-
მბოლში შამილს ქალი ჰყავს ავათ და ამას
ელის. ის აპირებს მევიატეში წასვლას და იქი-
დამ ძაბას და მედინას-მამადის კუბოს თაყვა-
ნის საცემლათ.

სახელმწიფო რჩევის კანონების დებარტა-
მენტმა საერთო-კრებაში დასდვა აზრი:
1586 მუხ. დასჯაზე წესდებისა (გამოც.
1866 წ.) უნდა შეიცვალოს ამ რიგათ:

„დედ-მამები, რომელნიც შემცნეულნი იქ-
მნიებიან შვილების ძალად დაქორწინებაში,
დაისჯებიან ამისთვის საპრობილემში დამწყ-
ვდევით ოთხი თვიდან ერთ წლამდღი და ოთხ
თვემდღი, და, თუ ისინი ქრისტიანები არიან
მიეცემათ საეკლესიო სინანულს, იმათი სა-
სულიერო უფროსების განკარგულებით.—

„ამ ნაირადვე დაისჯებიან დედ-მამები, რომ-
მელნიც შემცნეულნი იქმნიებიან თავის შვი-
ლების ძალად ბერად კურთხევაში, ან ბერო-
ბაზე შეპირების ფიცისთვის.“

ხელმწიფე იმპერატორმა შემოხსენებული
აზრი სახელმწიფოს რჩევისა ამ წლის 12 მა-
ისს უმაღლესად ინება დამტკიცება.—

სავაჭრო ცნობები.

შვირილისა და თბილისის შუა რკინის გზის
რკინის ხიდების გასამართავათ არის საჭირო
240,000 ფუთი სიმძიმის გადატანა.

სხვა და სხვა ხიდების იარაღების ზიდვა თა-
ვის დანიშნულს ადგილამდინ უნდა დაიწყოს
ამ წლის ოქტომბრიდამ და ყოველთვე უნდა
მიიტანებოდეს 40,000 ფუთი.

იმ ნიეთებისათვის, რომელნიც ასს ფუთ-
ზედ მძიმე იქნება სახელმწიფო ურემები მიე-
ცემათ.

მისაც ამ პოდრადის აღება ჰსურს, იმან თა-
ვისი განცხადება უნდა გაგზავნოს ზაკავაზის

რკინის გზების მუშაობის მეუფროსესთან ძუ-
თაისში.

ძავკასიის აქეთა მხრის პრიკაზის გადაწყვე-
ტილებით, თელავის, ოზურგეთის და ლუშა-
თის უეზდის სამმართველოებში 20 ამწლის ო-
ტომბერს იქმნება ვაჭრობა იმ მამულების გასა-
სყიდათ, რომელნიც ეკუთვნის ქვემო მოხს-
ნებულ პირებს; მამულები იყიდებიან პრიკაზის
ვალში. 1) თელავის მოქალაქეს ალექსანდრე
ანტონის ძეს შაზახოვს 1863 წ. 2,000 მანეთს
ში დაგირავებულია ვენახი სოფელს რუის
პირს. 2) მამული პორუჩიკის თავ. ალექს-
დევითის შვილის მაჭუტაძისა 1860 წ. 10-ათას
მანეთში დაგირავებულია ოზურგეთის უეზდ-
ში, სოფელს ნიგოეთში, ჰყონოგვარში და
მუხუთში.— 3) თავ. დავით ზურაბის ძის ხიმ-
შივეისა 1865 წ. 1,200 მანეთში დაგირავე-
ბულია ვენახი ლუშეთის უეზ. სოფ. ბულა-
ყურში.—

შიდვის მსურველს შეუძლია მივიდეს ზე-
მომოხსენებულ უეზდის სამმართველოებში
და ნახოს ამ საქმეების შესახები ქალაქებში
და სიები.—

საბოლოოგრაფიო ცნობა.

პაროლული ანბანი და პირველი საკითხავი შიბნი, შედგენილი ი. ბოგება-
შვილისაგან, მეოთხე გამოცემით გამოვიდა; რიცხვით ექვსი ათასი ეგზემპლარი, და
ისყიდება: სასულიერო სემინარიაში და უ. მართანოვის წიგნების მაღაზიაში. მცირე
ხნის განმაგლობაში ყველა საქართველოს ქალაქებში გაიგზავნება გასასყიდათ; ფასი
ყოველგან ორი შუური.